

Stadsbyggnadsnämnden

Protokollsutdrag

Tid Onsdagen den 17 maj 2017, kl. 16:00-17:30
Plats Bolindersalen 9:035, Tekniska Nämndhuset, Fleminggatan 4
Justerat Onsdagen den 17 maj 2017
Anslaget Fredagen den 19 maj 2017

Roger Mogert §§ 1-2 Joakim Larsson §§ 1-8, 10-25, 27-34

Johan Heinonen §§ 3-34 Mikael Lind §§ 9, 26

Närvarande

Beslutande ledamöter:

Roger Mogert (S), ordföranden §§ 1-2
Joakim Larsson (M), vice ordföranden §§ 1-8, 10-25, 27-34

Hanna Jokio (S)
Johan Heinonen (S)
Annika Johansson Hansson (S)
Cecilia Obermüller (MP)
Martin Hansson (MP)
Mikael Lind (M)
Joel Laurén (M)
Björn Ljung (L)
Erik Slottner (KD)

Tjänstgörande ersättare:

Maria Hannäs (V) för Sebastian Wiklund (V)
Arne Genschou (M) för Kristina Lutz (M)
Jimmy Lindgren (S) §§ 3-34 för Roger Mogert (S)
Hans Breismar (M) §§ 9, 26 för Joakim Larsson (M)

Ersättare:

Jimmy Lindgren (S) §§ 1-2
Berit Nyberg (S)
Eva Risberg (S)
Elvir Kazinic (S)
Hans Breismar (M) §§ 1-8, 10-25, 27-34
Peter Backlund (L)
Christina Linderholm (C)

Tjänstemän:

Dessutom närvarade stadsbyggnadsdirektören Anette Scheibe Lorentzi, nämndsekreterarna Jenny Holmberg och Julia Steen, borgarrådssekreterarna Felix Antman Debels och Daniel Carlsson Mård

Stadsbyggnadsnämnden

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

och stadsbyggnadskontorets avdelningschefer samt handläggande tjänstemän i de aktuella ärendena.

§ 10

Vision för City. Redovisning av arbete med program samt trafik- och gatumiljöplan, Dnr 2017-06022-53

Beslut

Stadsbyggnadsnämnden beslutar enligt kontorens gemensamma förslag:

- 1 Stadsbyggnadsnämnden beslutar att genomföra samråd för program för City.
- 2 Stadsbyggnadsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Handlingar i ärendet

Stadsbyggnadskontorets, exploateringskontorets och trafikkontorets gemensamma tjänsteutlåtande från den 5 maj 2017.
Bil § 10

Tjänsteutlåtandet avser redovisning av arbete med program samt trafik- och gatumiljöplan. Reviderat utredningsbeslut och beslut om remiss.

Nämndens behandling av ärendet

Framlagda förslag till beslut

- 1) Hanna Jokio m.fl. (S), Cecilia Obermüller m.fl. (MP) och Maria Hannäs (V) föreslår (se beslutet).
- 2) Vice ordföranden Joakim Larsson m.fl. (M) och Erik Slottner (KD) föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar att uppdra till stadsbyggnadskontoret att genomföra samråd för program för City i enlighet med anförandetexten nedan:

Stockholm står just nu inför ett av sina mest dramatiska skeden när det handlar om stadens framtida gestaltning och uttryck. Det är en utveckling som under de närmsta åren kommer att vara fullt jämförbar med andra omfattande förändringar i Stockholms historia.

En av de största utmaningarna är att definiera och bygga den stad vi vill se för framtiden. Det gäller såväl i city som i

ytterstaden. Vi vet av erfarenhet att en snabb utveckling av staden kräver ett stort mått av eftertänksamhet. 1960-talets modernistiska framfart i city liksom genomförandet av miljonprogrammets glesa struktur har medfört en av de allra största samhällsutmaningarna vi har i Stockholm idag – segregerade stadsdelar och ogästvänliga centrala platser. I Stockholms snabba utveckling måste vi slå vakt om Stockholms byggnadstradition där äldre värdefull bebyggelse kompletterats med högkvalitativ spännande ny bebyggelse från varje tidsepok. Därmed kan staden utvecklas beaktande av de kulturhistoriska värdena och behovet av förnyelse. Att värna den gamla stenstadens bebyggelse ska vara av stort intresse och innebär att även enskilda byggnadsobjekt behöver sättas in i detta sammanhang.

Utgångspunkten för visionen för city måste vara en levande stadsdel dygnet runt, med attraktiva stadsmiljöer, fler bostäder, en mångfald av aktiviteter och stärkt cityhandel. Proportionerna mellan kontorsyta och boendeyta i området ska förändras, till boendeytans fördel. I så hög utsträckning som möjligt ska alla nya detaljplaner innehålla bostäder. City ska erbjuda ett rikt utbud av restauranger, caféer och butiker, liksom en blandning av arbetsplatser och bostäder. Det är av stor vikt att utvecklingen av city därför även säkerställer fullgoda gång- och cykelvägar, kollektivtrafik och andra tillgänglighetsaspekter.

När Alliansen redan 2012 gav berörda nämnder i budgetuppdrag att ta ett helhetsgrepp på city – Vision för City – så var just idén att skapa en tydlig politisk inriktning för bland annat fastighetsägare att förhålla sig till. Såhär fem år senare kan vi konstatera att mycket av den önskade tydligheten fortfarande inte konkretiserats i dokumentet, vilket tyvärr får anses vara en svaghet. Vår förhoppning är att ett antal delar i dokumentet kommer att förtydligas under den fortsatta processen, bland annat beskrivningarna kring hur om-, till- och nybyggnader kan vara möjliga samt stadens inställning till rivningar kontra bevarande. Just rivningar omnämns i det närmaste inte alls i programmet, vilket utgör en brist i en så väsentlig fråga. Vidare anser vi att grundliga analyser av programmets respektive trafik- och gatumiljöplanens förslag behöver genomföras, med bäring på såväl näringsliv och företagande, som ekonomi, stadsliv, trafikanalyser och möjligheter till fler bostäder. Det är särskilt

förvånande att Trafik- och gatumiljöplanen saknar en konsekvensanalys innan denna avses sändas ut på remiss.

Väl medvetna om att programmet som helhet nu ska bli föremål för en sedvanlig samrådsprocess så vill vi redan inför detta göra några medskick i mer generella, men likväl väsentliga avsnitt. Efter samrådet och inför ett godkännande av programmet avser vi återkomma med förtydliganden kring detta.

Skrivningarna kring Sergels torg behöver bli tydligare och skarpare. Platsen är idag otrygg under flera av dygnets timmar och är ett exempel på misslyckad modernistisk stadsplanering där människor får ge vika för bilar. Staden behöver ta ett samlat grepp för hur Plattan och hela Sergels torg kan få ett lyft och utvecklas till en attraktiv mötesplats.

Södra Drottninggatan behöver lyftas särskilt. I programmet står det nu ingenting om denna viktiga del av City som har stor utvecklingspotential. Norra delen av Drottninggatan ner till Åhléns har i olika faser genomgått förändringar och upprustningar som ökat gatans attraktivitet, tyvärr har den södra delen inte genomgått samma förvandling. Genom fler levande bottenvåningar, värmeslingor ända ner till Strömgatan samt fler uteserveringar skulle Södra Drottninggatan kunna få ett ansiktslyft som skulle göra gatan till en värdig entré mot Helgeandsholmen och det offentliga Sverige.

Nybroplan är idag rörigt för både fotgängare, cyklister och bilister. Orienterbarheten är svårmanövrerad och många konflikter mellan olika trafikarter uppstår lätt. Det är synd på en så fin plats omgiven av Dramaten, Strandvägen, Raoul Wallenbergs torg och Berzeeli park. En åtgärdsplan för denna plats behöver föras in i programmet.

Vi ser positivt på att utveckla stadens bortglömda rum med nya och tillgängliga rekreationsytor som blir till gagn för såväl stockholmarna som stadens publika gestaltning, värden som är omistliga. Mer resurser kan komma att behöva läggas på att utveckla befintliga, och skapa nya, gröna värden när Stockholm växer. I detta avseende bör även fler möjligheter till överdäckningar av vägar ses över. City lider än idag av de storskaliga trafiklösningar som genomfördes i modernismens namn under mitten av förra seklet. Dåtidens omfattande

rivningar och betongkultur med brutala trafikleder mitt i city har skapat sår i staden. Betong och motorväg dominerar istället för Stockholms vattenlinje som skulle kunna framträda. Därför menar vi att den del av Centralbron som hanterar biltrafiken ska läggas ned i en tunnel, vilket skulle skapa ytor för nya bostäder längs Klara Strand frigörs och att Riddarholmskanalen åter kan öppnas upp. I detta avseende behöver samrådsunderlaget kompletteras.

Grönskan och vattnet ska utnyttjas för att förbättra stadsklimatet och mildra konsekvenserna av klimatförändringar. Särskilt i tätbebyggda stadsdelar är det viktigt att minska andelen hårdgjorda ytor och öka mängden grönska med fler träd, pocket-parker, planteringar och gröna tak. Genom att använda stadens taklandskap på ett bättre och mer effektivt sätt än vi många gånger gör idag får vi åtminstone mervärden på tre olika sätt. Taklandskapen och kvarterens gestaltning blir mer intressanta och dynamiska, vi får sammantaget mer plats för socialt umgänge och för barnen att leka på samtidigt som vi får plats för mer grönska i staden, och vi får ökade möjligheter till närproducerade råvaror. Detta förhållningssätt är framförallt eftersträvansvärt i de täta stadsmiljöerna såsom city, varför ett förtydligande behöver göras i samrådsunderlaget.

Kungsträdgården är en av stadens mest centrala och uppskattade parker. Dock är den idag relativt sluten och det är nog många som snarare uppfattar Kungsträdgården mer som ett uppdelat torg än som en trädgård. Om Kungsträdgården öppnas upp från Hamngatan och möter stadslivet på ett tydligare sätt skulle den ha större möjligheter att bli en stadspark värdig sitt namn. För att åstadkomma detta krävs att staden tar ett helhetsgrepp på Kungsträdgården, så att parken åter kan bli en naturligt integrerad del av stadslivet. I arbetet med parkens utveckling är det viktigt att säkerställa balansen mellan dess roll som attraktiv grönskande stadspark och dess funktion som evenemangs- och mötesplats. Det behöver göras en grundlig översyn av hur Kungsträdgården ska användas på bästa sätt framöver, utifrån stockholmarnas perspektiv. Samrådsunderlaget behöver förtydligas avseende Kungsträdgården på sida 48 i programmet samt under kapitlet Kungsträdgården i trafik och gatumiljöplanen. Såsom texten nu är framlagd är den snarare att se som förslag till utredningar snarare en konkret vision om parken.

Det offentliga rummet – gator och trottoarer, torg och parker, kajer och lekplatser – är en väsentlig del av varje stad. Det är i "utrymmet mellan husen" som spontana möten kan ske, där

vi promenerar, fikar, umgås eller bara vistas. Kvaliteten på miljöerna i det offentliga rummet är givetvis viktiga för upplevelsen av hur det är att vistas i Stockholm. Offentliga miljöer som är skräpiga, vandaliserade eller skumt upplysta skapar en känsla av otrygghet.

Tyvär finns det platser även i city med spretiga uttryck som med återkommande frekvens kan betraktas av stockholmare och turister på stadens torg och i vissa parker. Detta uttryck är till förfång för helheten, och det är i sammanhanget märkligt att staden inte kan uppvisa någon strategi eller ens policy för hur uttrycket på dessa offentliga platser ska te sig. Det handlar i grund och botten om att säkerställa inbjudande och trygg offentlig miljö. Men det handlar också om att visa upp Stockholm från sin allra bästa sida, för stockholmarna och för världen. I detta avseende behöver samrådsunderlaget tydligt peka på en vision för city med ett attraktivt offentligt rum som kännetecknas av att det är rent, helt, snyggt och överblickbart.

- 3) Björn Ljung (L) föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar att delvis bifalla kontorets förslag till beslut, samt att därutöver anföra följande:

Liberalerna har länge efterfrågat konkreta riktlinjer för utvecklingen av City. Vi är nu glada att det efter flera år har kommit ett förslag. Det är bra att gatumiljö- och trafikfrågorna samanalyseras med byggnadsfrågorna och flera goda idéer finns i det som presenteras.

Så som programmet för City nu presenteras för nämnden ser vi dock stora brister i hanteringen av dels bostadsfrågan och dels kulturmiljöfrågan.

Bostäder

Vad det gäller fler bostäder i City anser vi, till skillnad från programmet, att ambitionen med fler bostäder i City ska vara uttalad i hela området. Vi delar inte programmets innebörd vad det gäller att "Områden med ett pulserande cityliv och med många restauranger, kultur och evenemang är inte lämpliga för bostäder" (sid 68).

Om det ska bli fler bostäder i city så måste staden arbeta utefter en medveten strategi. Idag är antalet lägenheter i flerbostadshus i "Klara", "Jakob" och "Södra Johannes" – det som brukar kallas City mellan 500- och 1500 per stadsdel.

Det kan man jämföra med grannen "Kungsholmen" med ungefär samma yta där det finns runt 12000 lägenheter. Vill vi förändra det måste vi ha en uppfattning om hur nya detaljplaner bidrar eller inte, till våra mål.

Området intill Norra Latin invid Norra Bantorget är idag till stor del en grusplan med tillfällig uteservering under sommarmånaderna. En varsam förtätning av bostäder på denna redan hårdgjorda yta skulle bidra till att den delen av City blev tryggare och mer använd året runt. Garage finns under jord så p-platser behöver inte tillföras. Att återta Norra Latinbyggnaden som skola, enligt Liberalernas tidigare förslag, skulle också tillföra området mer liv och med fördel kunna kombineras med bostadsutveckling på platsen.

Liberalerna anser därför att det ska vara en uttalad strategi att minst en fjärdedel av nytillkomna kvadratmeter i City ska vara bostäder och att detta i princip ska gälla alla enskilda projekt.

Kulturmiljö- och skönhetsvärdena

Förutom funktionssammansättningen i stadsdelen behöver vi också förhålla oss till skönhetsvärdena på ett sammanhållet sätt. Det är idag en allvarig brist att vi inte har ett samlat grepp på hur de nya byggnadshöjderna, volymerna, takutformningarna och därmed siktlinjerna kommer att förändra Stockholm perspektiven på existerande byggnader i staden och på Citys skyline.

Det finns all anledning att vara orolig i ett större perspektiv. För det handlar inte enbart om att höja en enstaka byggnad med ett antal våningar, utan om en utveckling där vi successivt sätter en ny standard för höjder på nya och tillbyggnader på gamla hus. Påbyggnaden av Gallerian-kvarteret, Hästenkvarteret, Mästerhuset, den nya stationen för Citybanan (kvarteret Orgelpipan), Trygg-Hansa-huset (kvarteret Brädstapeln) och KPMG-huset (kvarteret Snäckan) samt förslagen till Sturegallerian, innebär en jäsning av den centrala innerstaden som knappt innehåller en enda bostad. Det City behöver är inte flera ogenomtänkta jäsningar och kontorslokaler, utan en genomtänkt områdesplan, tydliga riktlinjer och fler bostäder.

Konsekvensutredning för riktlinjernas påverkan på kulturmiljön påpekar riktlinjernas bristande ledning för

kulturmiljövärdena. Särskilt eftersom frågan om en sammanhållen beskrivning av hur stadsmiljön ska utvecklas ur höjd-/volym-/stadsvsynpunkt saknas. I stället finns i programmet ett antal noteringar om hur olika områden ska förhålla sig i höjd till vissa byggnader. De byggnader som i det flesta fall utgör referenspunkter är just de byggnader som vi i Liberalerna i flera år varnat för kommer vara början på en allmän "jäsning" av innerstaden som kommer förstöra vyerna över Stockholm.

Trots att programmet innehåller mycket omfattande beskrivningar av kulturmiljövärdena i Stockholm så är själva riktlinjerna som rör att bevara flera av de unika värdeskapande särdragen väldigt tunna, mer påståenden om hur det är idag än riktlinjer om hur vi ska bygga framöver. Dessa måste vara tydliga och presenteras i ett sammanhang som täcker hela området.

De ömsom varsamma och ömsom djärva förändringarna som efterlyses i Cityvisionen kan inte analyseras plan för plan utan sammanhållen värdering. Risken är påtaglig att det då varken bli medvetna djärva förändringar, eller varsamma sådana. Att problemen kvarstår och det unika försvinner.

Det är en stor styrka att fastighetsägarna i City vill utveckla sina fastigheter. Det politiska ansvaret är att se den större bilden i tid och rum och medvetet utveckla staden på ett för alla intressenter tydlig sätt.

Om vi inte tänker efter innan vi bygger finns risken att vi upprepar 1960-talets misstag. Då blir vi stående med citykvarter som är övergivna utanför kontorstid, otrygga stora delar av dygnet. Och därtill med en utslätad stadssiluett.

Västra City

I området som idag domineras av järnvägsspår finns möjligheter att utveckla en ny stadsdel i City. Överdäckningar är mycket komplicerade och extremt dyra, vilket staden erfarit efter Hagastadens utveckling. En ny stadsdel på en överdäckning med sjökontakt mot Klara strand och Barnhusviken vore fantastiskt intressant. En sådan stadsdel måste självklart utvecklas i samklang med övriga City, Vasastan och Kungsholmen. En övervägande andel bostäder och kultur/nöjen bör vara målet för utvecklingen av Västra City.

Beslutsgång

Vice ordförande Joakim Larsson (M) ställer förslagen mot varandra och finner att nämnden beslutar enligt förslag från Hanna Jokio m.fl. (S), Cecilia Obermüller m.fl. (MP) och Maria Hannäs (V).

Reservation

Vice ordföranden Joakim Larsson m.fl. (M) och Erik Slottnér (KD) reserverar sig mot beslutet med hänvisning till sitt förslag.

Björn Ljung (L) reserverar sig mot beslutet med hänvisning till sitt förslag.

Särskilt uttalande

Särskilt uttalande lämnas av Hanna Jokio m.fl.(S), Cecilia Obermüller m.fl. (MP) och Maria Hannäs (V) enligt följande:

Stockholm city är hela Stockholm och Sveriges ekonomiska och administrativa centrum. Det är stadens viktigaste arbetsplatsområde och ett vardagsrum för stockholmarna. För Stockholm är det väsentligt att city kan utvecklas och erbjuda attraktiva arbetsplatser och offentliga miljöer alla timmar på dygnet. City ska vara ett dynamiskt stadsutvecklingsområde. Stadsbyggnadsnämnden ser i grunden positivt på att city utvecklas.

Detta program för city är det första på 40 år då senaste programmet för city antogs 1977 och detta utgjorde i grunden enbart en fortsättning på de tidigare programmen. Detta är alltså att betrakta som det första nya programmet sedan 1946 års city plan. Nu lägger vi fram ett förslag vars inriktning är att skapa ett city för sin tid. Med ett starkt fokus på det offentliga rummets funktion och besökare samt invånarens upplevelse av staden i gatunivån. Den här majoriteten har prioriterat att ta fram ett program anpassat för vår tid. Det är därför mycket glädjande att en sådant nu kan sändas ut på samråd. Stadsbyggnadsnämnden ser fram emot samrådet och att ta del av medborgarnas, näringslivets och civilsamhällets synpunkter på hur City kan bli en bättre plats för alla.

Det finns flera viktiga aspekter som ska utvecklas i programmet. Frågan om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar ska vara en utgångspunkt i planeringen. Allas tillgång till stadsrummet är ett viktigt värde att slå vakt om.

Hur citys miljöer ska kunna bli grönare är även det en nyckelfråga liksom möjligheten att tillföra inte bara nya kommersiella lokaler utan även platser för möten och kultur.

Ersättaryttrande

Ersättaryttrande lämnas av Christina Linderholm (C) enligt följande:

- 1 Att delvis godkänna kontorets förslag till beslut.
- 2 Att kontoret återkommer med ett nytt förslag på principer för samfinansiering av offentliga platser.
  - 1.
- 3 Att därutöver anföra följande:

I grunden är förslaget en bra utgångspunkt för utvecklingen av Stockholms innersta stadskärna. Vi välkomnar också att majoriteten fortsätter det viktiga arbetet Alliansen påbörjade med att omforma Stockholm till en promenadstad. Bilen får maka på sig till förmån för gång- och cykeltrafik samt kommers och kultur. Detta är väldigt bra, men vi efterfrågar större visioner.

Centerpartiet har bland annat föreslagit att man påbörjar arbetet med att göra ett sammanhängandegångstråk från Birger Jarlsgatan, längs Jakobsbergsgatan, upp till Malmskillnadsgatan. För att knyta ihop gångstråket med Hötorgsterrasserna, som Centerpartiet vill permanent öppna för allmänheten, ska staden utreda förutsättningarna för en gångbro över Sveavägen som idag fungerar som en barriär.

Centerpartiet också föreslagit att staden tar fram ett skyskraprogram som pekar ut hur Stockholm kan bygga riktigt höga hus. Som en del i det har vi föreslagit att bygga en skyskrapa i trä ovanpå parkeringshuset Parkaden. Förslag har hyllats i internationell press för sin nytänkande arkitektur. En sådan skyskrapa skulle tillföra mycket, inte bara bostäder och miljövänlig robust arkitektur till city. En skyskrapa i trä skulle därtill bli ett nytt klassiskt landmärke i staden.

Centerpartiet har också föreslagit ett program för wasted spaces, det vill säga döda ytor som staden inte använder, som istället skulle kunna fyllas av liv och glädje av civilsamhället såväl som driftiga entreprenörer.

Vi välkomnar att visionen för city tar upp överdäckning av Västra city för att möjliggöra en ny stadsdel för bostäder,

kontor och handel. Att bygga Klarastaden är något Centerpartiet drivit i flera år.

Slutligen är Centerpartiet kritiskt till hur kontoren väljer att redovisa uppdraget att komma med förslag på principer för samfinansiering av offentliga platser. I ärendet konstateras att det inte går att utforma sådana principer utan att det behöver avgöras från fall till fall. Dessutom konstateras att huvudprincipen är att om staden inte har medel att genomföra en åtgärd ska den normalt sett inte genomföras. Centerpartiet vill mer och vet att det går att göra mer.

